

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Asia: HE 126/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaivoslain muuttamisesta

Kiitämme mahdollisuudesta lausua kantamme kaivoslakiesitykseen!

Pro Kuusamo ry on perustettu vuonna 2012. Yhdistyksen tarkoituksena on Kuusamon ja sen naapurikuntien luonto-, ympäristö- ja kulttuuriarvojen suojelu sekä vapaiden näkymien vastuullinen vaaliminen. Pro Kuusamo ry haluaa säilyttää Kuusamo luonto- ja matkailukuntana ja ylläpitää sekä edistää Kuusamon ainutlaatuisen luontoon perustuvien elinkeinojen yleisiä toimintaedellytyksiä ja työllistävää vaikutusta tuleville sukupolville.

Kaivosluvan ja ympäristöluvan integrointi on välttämätöntä. Ympäristölupa on ”päästölupa” jota myönnettäessä ei edes pyritä arvioimaan kaivoshankkeen vaikutuksia alueen muille elinkeinoille ja asukkaille. Kaivoslupaa myönnettäessä arvioidaan hyötyjä ja haittoja yksityisille ja yleisille eduille, mukaan lukien alueen muut elinkeinot. Kaikki kaivoshanketta koskeva tieto tuotetaan ympäristölupaa edeltävässä YVA-selostuksessa. Uusikaan laki ei edellytä YVA-selostusta ennen kaivoslain myöntämistä, joten kaivosviranomainen myöntää kaivosluvan ”silmit sidottuna”. Lain vaatima arviointi hyötyjen ja haittojen punnitseminen jää käytännössä tekemättä.

Tuomme tässä lausunnossa käytännön näkökulmia ja perusteluita kolmeen kaivosluvan uusimisen yhteydessä edellytettävään muutosvaatimukseen.

1. Ympäristö- ja kaivosluvan integrointi

Uudistuvaan lakiin jäävät samat vakavat ongelmat kuin aikaisemminkin; käytännössä kaivoslupaa myönnettäessä hankkeen vaikutuksia ei selvitetä eikä vertailla. Tarkempi tieto kaivoshankkeesta, sen toteutusvaihtoehdoista, mittakaavasta, aikajänteestä, rikastamon sijainnista, käytetyistä kemikaaleista, melusta, pölystä, logistiikasta jne. tuodaan esiin ympäristölupaa edeltävässä YVA-selostuksessa vaihtoehtojen arvioimiseksi. Vasta tässä vaiheessa on riittävästi tietoa, jotta pystytään toteuttamaan kaivoslain edellyttämää arviointia merkittävistä haittavaikutuksista yleisiin ja yksityisiin etuihin.

Esimerkki elävästä elämästä Kuusamosta:

Juomasuon kaivoslupa Kitkajoen varrella on ollut voimassa v. 1997 lähtien, ja sen voimassaoloa on jatkettu toistaiseksi neljä kertaa. Edellisen yrittäjän YVA-selostuksessa vuonna 2014 – joka hylättiin - esiteltiin kolme eri vaihtoehtoa rikastamon sijainnille; vaihtoehto a. itse kaivospiirin alueelle Kitkajoen varteen, b. Salmijärvelle Posion rajalle, c. Kuusamon vanhalle jäteasemalle Ouluntien varteen.

Yleisten ja yksityisten etujen kannalta esitetyillä vaihtoehtoilta on erittäin merkittävät erot riippuen siitä, suuntautuuko kaivoksen päivittäinen 35 täysperävaunurekan edestakainen liikenne 5-tietä pohjoiseen Salmijärvelle vai etelään erittäin liikennöidylle Rukan matkailukeskuksen ja Kuusamon ohittavalle tieosuudelle, tai sitä ei ole laisinkaan.

Kuusamon kaivoshankkeen nykyinen omistaja - vuodesta 2017 - on ilmoittanut jatkavansa kaivoshankkeen valmistelua. Keväällä 2022 Tukes vahvisti jälleen kerran kaivospiirille jatkoluvan kaivosyrityksen selvityksen perusteella. Uutta YVA-menettelyä ei hankkeen osalta ole tähän päivään mennessä aloitettu. Kaivoksen toteuttamistapa, rikastustapa, rikastamon sijainti - käytännössä kaikki mahdollinen tarvittava tieto puuttuu. Tästä huolimatta Tukes on arvioinut, että merkittävää haittaa muille elinkeinoille ja asukkaille ei aiheudu.

Uudistettavassa kaivoslaissa kaivosluvan edellytyksenä tulee olla kaivoshankkeelle myönnetty ympäristö- ja vesitalouslupa ja näin varmistaa lupien integrointi keskenään.

2. Intressivertailun lisääminen kaivoslakiin

Luontoelinkeinojen vetovoima perustuu mielikuvaan ja luottamukseen puhtaasta ja kauniista luonnosta, jonka mahdollinen kaivostoiminta ja siihen liittyvät ympäristöriskit voivat viedä yhdessä yössä.

Kaivostoiminta synnyttää luvallisten ympäristöhaittojen lisäksi merkittäviä riskejä ympäristöönnettomuudelle (päästörikkomukset, jätevesivuodot, toiminnan keskeytyminen ja vastuiden hoitamatta jättäminen). Nämä uhkaavat välittömästi puhtaaseen luontoon perustuvien elinkeinojen elinvoimaa romahduttaen matkailukysynnän lisäksi alueen asuntojen ja loma-asuntojen arvon, vaikuttaen siten niin yksityisiin kuin yleisiin etuihin.

Kaivoslupaa harkittaessa on pystyttävä arvioimaan pitkäaikaiset vaikutukset alueen kokonaisvetovoimaan, investointeihin ja työpaikkoihin. On tehtävä taloudellinen vertailu kaivostoiminnan aiheuttamista hyödyistä ja haitoista.

Nämä riskit ja niiden merkittävyys on analysoitu vahvistetussa YVA- selostuksessa. Intressivertailussa olisi selvitettävä riskien todennäköisyys ja merkittävyys yksityisten ja yleisten etujen näkökulmasta suhteessa kaivostoimintaan.

Intressivertailu on saatava kaivoslakiin, jotta on mahdollista arvioida tuottaako kaivoshanke merkittävää haittaa yksityisille tai yleisille eduille, kuten kaivoslaki edellyttää.

3. Kunnalle mahdollisuus estää malminetsintä ja kaivostoiminta sopimattomaksi katsomillaan alueilla

Kuusamossa kunnan elinvoima perustuu monipuolisesti luontoperusteisiin elinkeinoihin: metsätalous ja puunjalostus, matkailu, elintarviketuotanto (maitotuotteet, kalatuotteet, poronliha) ja niiden edellyttämä alkutuotanto sekä kyseisiä elinkeinoja palvelevat huolto- ja logistiikkapalvelut sekä rakentaminen.

Matkailun ydinalueelle, Kitka-Ruka-Oulangan kansallispuisto, määriteltiin Kuusamon kaupunginhallituksen vetämän prosessin tuloksena ns. Ankka-alue, joka haluttiin rauhoittaa kaivostoiminnalta. Valtuusto vahvisti kaavan äänin 39–4. Kyseisen alueen sisällä olevan Juomasuon kaivospiirin omistaja valitti kaavasta siinä menestyen. Tämä ei kuitenkaan ole muuttanut Kuusamon kunnanvaltuuston tahtotilaa ko. alueen suhteen.

Liitteenä on ote Kuusamon kartasta, jossa näkyvät varaus- ja malminetsintäalueet, luonnonsuojelualueet ja muut aluevaraukset, Ankka-alue sinisellä.

Kaivosuhka ja sen aiheuttamat kielteiset vaikutukset alueen suunnitteluun kuitenkin säilyvät, mikäli malminetsintä alueella jää sallituksi. Kunnan tahtotila kaivosvapaasta alueesta turvataan vasta mahdollisuudella kieltää myös malminetsintä kaivosvapaalla alueella.

Malmisetsintäluvan myöntämisen esteisiin tulee lisätä kunnan oikeus kieltää malmisetsintä kaivannaistoiminnalle soveltumattomalle alueelle.

Lopuksi:

Kaivoksen tuotanto myydään globaalille markkinalle, kun taas kaivoksen tuotannon haittavaikutukset jäävät aina lokaalisti alueille. On kestävämpää ja yhteisten sekä yksityisten varojen haaskaamista, jos kaivoslaissa ja sen toimeenpanossa ei edelleenkään edellytä tarkkaa arvioita ja harkintaa kaivoshankkeen mahdollisista vaikutuksista alueen jo vahvoille elinkeinoille ja asutukselle. Nettovaikutusten on oltava selvästi positiivisia ennen kuin kaivoslupapäätöksellä toteutetaan alueen elinkeinorakenteen pysyvä muutos.

Niin kauan kuin kaivoslupa voidaan myöntää ennen ympäristölupaa, eivät yksityiset ja yleiset edut tule arvioiduksi eikä kaivoshankkeen nettovaikutuksia pystytä analysoimaan.

Kuusamossa 26.10.2022

Pro Kuusamo ry

Jokke Kämäräinen

puheenjohtaja

puh. 0400-175548

Miia Porkkala

hallituksen jäsen

puh. 0400-582770

Jouni Hakola

toiminnanjohtaja

puh. 040-1490002

Liitteet:

- Kuusamon kartta, jossa luonnon käyttöön liittyvät aluevaraukset (sivu 4)
- Pro Kuusamo pähkinänkuoressa (toiminta 2013–2022):
<https://prokuusamo.fi/2021/10/21/pro-kuusamo-ry-pahkinankuoressa/>
- Kuusamon Juomasuon kaivoshankkeen yhteenveto:
<https://prokuusamo.fi/2021/10/08/kuusamon-juomasuon-kaivoshanke-lokakuu-2021/>

Liite: Kuusamon kartta, jossa luonnon käyttöön liittyvät aluevaraukset

